

ΨΥΧΗΣ ΙΑΤΡΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ.

Μετά πάροδον ενίαυτού από τῆς εἰς Ἀθήνας ἀφίξεως ὁ τῶν γάλλων καθηγνητῶν εὐφροθυμὸς ἡμῶν διμῆλος ἐπιθεκεῖσθαι ἡδὴ τὴν Πελοποννήσον ἐπεχειρήσας τὴν εἰς Δελφούς ἐκδρομὴν. Αἱ δύο πρῶται τῆς πορείας ἡμέραι ἀφιερώθησαν εἰς ἀνασκόπῃσιν τῶν τῆς Ἐλευσίως καὶ τῶν Ἐλευθερῶν εἰρηϊῶν, τὴν μελέτην τῶν ἀξιολόγων ἐν Πλαταιαῖς λειψάνων καὶ τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ἐξακριβᾶσιν τῶν θέσεων, ἐν αἷς ἤκμασαν ἄλλοτε ἡ Κορώνεια καὶ ἡ Ἀλιάρτος. Περί τὴν μεσημβρίαν τῆς τρίτης ἡμέρας ἡ φαίδρα συνοδεία εἰσέρχετο ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας λαμπροῦ ἡρινοῦ ἡλίου εἰς Λεβαδεῖαν ἡγουμένου τοῦ ὁδηγοῦ ἐπομένων δὲ ἐξ ἵππων φερόντων τοὺς κινήτους ἡμῶν ἐφεστίους. Τοῦ κρότου τῆς ἱππικῆς ἀκούσαντες οἱ τῶν κεντρικῶν ὁδῶν ἑμποροὶ προσβῆσαν εἰς τὸν οὐδὸν τῶν πραγμάτων τῶν, αἱ γυναῖκες πρότειναν ἐκ τῶν θυρίδων τὰς ὄψεις, τρεῖς πελαργοὶ ἐπὶ παλαίου μιν ἀρεῖ κοιταζόμενοι ἀπέπτισαν κρῶζοντες καὶ εἰτα τὰ πάντα ἐπανῆλθον εἰς τὴν προτέραν γαλήνην. Ἐλλὴν χωροφύλαξ κυανόστολος καὶ πιλίδιον φέρων μετὰ τῶν βασιλικῶν σημμάτων προσῆλθεν ἡμῖν φιλίως, μὴ ἀπαιτῶν τὰ διαβατήρια ἡμῶν προσενεχθεῖς δὲ ἵνα δείξη ἡμῖν τὰς ἐπιτοπίους ἀρχαιότητας ἐν ᾧ ὁ ὁδηγὸς μετὰ τοῦ μαγείρου συνειργάζοντο εἰς παρασκευὴν γεύματος διὰ τοὺς ἐφ' ἐνθα εἰς ἡμᾶς ἀπεκάλουν.

Διυπνύθημεν τότε πρὸς τὸν ποταμὸν Ἐρκύνην, ὅστις κατερχόμενος ἐν ἡδεὶ κελαρυσμῷ τὴν βόρειον τοῦ Ἑλικῶνος κλιτὴν δέχεται κατὰ τὸν ροῦν τὰ ὕδατα δύο ἄλλοτε ἱερῶν πηγῶν τῆς Ἀθήνης καὶ τῆς Μνημοσύνης. Ἐν τοῖς τόποις τούτοις τοῖς μυστηριωδῶν ἀναμνήσεων μεθοδῶς ἀπεριέργεια τοῦ μεμορφωμένου πως περιγητοῦ ἀνακτεῖ πρὸ παντὸς ἄλλου τὸ περιώνυμον τοῦ Τροφωίου ἄντρον. Ὁ καλὸς χωροφύλαξ ὠδήγησεν ἡμᾶς ἐνῶπιον τετραγώνου ὁπῆς διὰ χειρὸς ἀνθρωπίνης ἐν βράχῳ ἀνορύχθεισας, δι' ἧς κατ' αὐτὸν ἦν δυνατὴ ἡ μέχρι τοῦ παναρχαίου σπηλαίου εἰσόδος. Διὰ τῆς ὁπῆς ταύτης ἀμήχανος ἄλλως ἢ ἡ εἰσόδος ἡ δι' ἐρπύσεως, δι' ὃ οὐδεὶς ἐπεχείρησε ταύτην. Ἄλλως δέ, τοῦτο ἦν ἄρα τὸ τεφθησόμενον τοῦ ἀρχαίου μάντεως ἄντρον; Τὸ ἐπ' ἑμοὶ ἀμφίβολος ἦν ἡ ἀπάντησις, κατέλιπον δὲ μετὰ μικρὸν τὸν βράχον, ὃς δι' ἐμὲ οὐδεμίαν εἶχεν ἄλλην ἀξίαν ἢ ὅτι μοι ὑπέμνησε δύο ἀρχαῖα ἔργα, ὧν τὸ μὲν πραγματεύεται τὰ κατὰ τὸ Δαιμόνιον τοῦ Σωκράτους, τὸ δὲ τῶν Χρησμῶν τὴν παῦσιν γεγραμμένα δὲ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῇ πατρίδι τοῦ ὁποίου ἐμελλον νὰ διέλθω τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν νύκτα.

Ἐπαγαλαμβάνομεν οὕτω τὴν πορείαν μετὰ τὸ γεῦμα καὶ τὴν ἀνάπαυαν πρὸς τὴν Κοπαῖδα λίμνην περὶ τὴν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν ὥραν. Οἱ ἵπποι ὤδεον ἐν αὐτῇ τοῦ ποταμοῦ τῇ κοίτῃ ἐν μέσῳ τῶν εὐκάρπων κήπων καὶ τῶν ἐλαιῶνων τῆς Λεβαδίας. Μικρὸν ἀνωτέρω ἐδόθησε νὰ καταλίπωμεν τὴν δροσερὰν καὶ μυροδόλον ταύτην ἀτραπὸν, ἵνα διέλθωμεν τουρκικὴν λεωφόρον, εἰδὸς τι ἀποτόμου καὶ τραχείας ἀμαξίτου, καθ' ἣν αἱ κάθετοι τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες ἀνιῶς ἡμᾶς ἐταλαιπόρουσαν καὶ τὰ φέροντα

ἡμᾶς, ζῶα ἀνὰ πᾶν βῆμα προσέκοπτον. Θαναδία ἐξεπυλίσσεται πρὸ ἡμῶν ἀποψὺς ἀνελθόντων ἐν τέλει εἰς τοῦ λόφου τὴν κορυφήν. Πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν ἡπλοῦτο τῆς Κορώνειας τὸ πεδίον· πρὸς βορρᾶν ἀπῆστραπτον τὰ γαλήνια τῆς Κοπαίδος ὕδατα· πρὸς δυσμὰς ὄρθοῦτο τὸ μέτωπον τοῦ Παρνασσοῦ περιστεφόμενον ὑπὸ στίλβοντος χιονομανδύου, καὶ πρὸς νότον ὁ Ἑλικῶν, ὑπὸ πνευμάτων καὶ ὄρων στοφόμενος, ἐξετίσνεται ὡς μελανοκύανος κολοσσός. Ἔσθην ἐπὶ μικρὸν ἀποθαυμάζων τοῦ θεάματος τὴν μεγαλειότητα, εἰτα δὲ μαστιξάς τὴν ἵππον κατευθύνθη καλπαζὼν πρὸς τὸ κέντρον τῆς πεδιάδος κατὰ τὴν θέσιν ἐν ἣ φαίνονται, διεσπαρμένα καὶ συντετριμμένα τὰ μέλη τοῦ λαθίνου κολοσσοῦ ὃν καλοῦσι καὶ σήμερον ἐτι λέοντα τῆς Χαιρώνειας.

Ἀφῆπνέσας καὶ τὸν ἵππον ἀφείς ἐλεύθερον εἰς νομὴν ἐπεχείρησα τὴν ἱχνογράφειν τοῦ ἐπιβλητικοῦ εἰρηπίου, μνημείου πάλης φοβερᾶς καὶ ὑπερτάτης, ἐν ἣ ἐξέπνευσε τῆς Ἑλλάδος ἡ ἀνεξαορτία.

Τὰ πάντα ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ μοι ὑπερμνηστικὸν τὸν συγγραφέα τῶν Παραλλήλων Βίων, ἐν ᾧ τὸ γαλλικὸν ἔμφυτον ἀρέσκειται ν' ἀνευρίσκη τὸν ἱστορικὸν τῶν ἀρρενωπῶν ἀρετῶν. Ὁ βιογράφος τοῦ Πελοπίδου, τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου διέσωσεν ἡμῖν τὴν ἀνάμνησιν τῶν συγκινητικωτάτων ἐπεισοδίων τῆς μάχης ταύτης. Ἐν ᾧ ὁ Φίλιππος ἡγούμενος τῆς δεξιᾶς πτέρυγος ἠγωνίστο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀγῶνα ἐπὶ μικρὸν ἀμφίβορον, ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῇ ἀριστερᾷ λάβρος ἐπετίθετο κατὰ τοῦ ἱεροῦ τῶν Θηβαίων λόχου. Ἐν ἣ ἐκαθήμην θέσει τὸ ἐπιλεκτὸν ἐκεῖνο σῶμα, ἐκ τριακοσίων ἐταίρων ἀποτελούμενον, ἀπώλεσθαι ὀλοκλήρον διὰ τὴν λυσσώδη καὶ ἀκαμπτον αὐτῶν ἐπιμονὴν ὅπως διασπάσσει τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα. «Ὡς δέ, λέγει ὁ Πλουτάρχος, μετὰ τὴν μάχην ἐφόρων τοὺς νεκροὺς ὁ Φίλιππος ἐστὶν κατὰ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ συνετύγχανε κεῖσθαι τοὺς τριακοσίους, ἐναντίους ἀπνητήκοις ταῖς σαρπίδασι ἀπαντας, ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ μετ' ἀλλήλων ἀναμειγμένους, θαυμάσαντα καὶ πυθόμενον ὡς ὁ τῶν ἐραστῶν καὶ τῶν ἐρωμένων οὗτος εἴη λόχος, δακρῦσαι καὶ εἰπεῖν Ἀπόλοιτο κακῶς οἱ τούτους τι ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχρὸν ὑπονοοῦντες». Ὁ ἐκ λίθου κολοσσὸς οὗ ἱχνογράφουν τὰ εἰρηπια ἐμφαίνει τὴν θέσιν. . . . Τεμπριοῦται τοῦτο ἐκ τινος κειμένου, ἐν ᾧ ὁ ἀνάγκητος Πανσανίας φαίνεται σχεδὸν συγκινοῦμενος. Παρὰ τὴν Χαιρώνειαν, λέγει, «ἐστὶν ἰδεῖν κοινὸν Θηβαίων τάφον τῶν πρὸς Φίλιππον ἀγωνισαμένων καὶ θανόντων. Καὶ γραφὴ μὲν οὐκ ἐνι, ἀλλὰ λέων ἴδρυται. . . . τὴν δὲ γραφὴν ἔμοιγε δοκεῖ ἐλλεῖπειν, ὅτι τὸ θεῖον οὐκ ἡμεῖς τὴν αὐτῶν εὐψυχίαν». Ἡ νῦν προσδίδει τὰς χεῖρας, ἐν ᾧ ἐγὼ ἀπεπείρωμαι ν' ἀνακαλέσω τῶν πρὸ τῶν ποδῶν μου τεθαμμένων ἡρώων τὴν εἰκόνα καὶ κατάρθουν τοῦτο οὐχὶ ὁλως ἀνεπετυχῶς τοσαύτην ἔχει δύναμιν ἡ μαγεία τῶν ἀναμνήσεων, ὥς διεγείρει ἡ θέα τῶν ἀειμνήστων τόπων. Ἠγέρθη καὶ ἀφῆκμην εἰς Χαιρώνειαν, ἐνθα οἱ ἐταῖροι μὲ ἀνέμενον. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων τῆς στιγμῆς ταύτης ἕκαστος ὡς ἐγὼ ἐν τῷ μελέτῃ τῆς ἀρχαιότητος διατριψάς ἐνα μόνον ἀναπολαῖ Πλουτάρχου, τὸν ἱστορικὸν τῶν μεγάλων τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρῶν.

Υπῆρχεν ἐν τούτοις καὶ ἕτερος Πλούταρχος, οὗ ἀληθῶς προηγεῖται ὁ πρῶτος. Τὸν ἥπτον γινώσκοντες, ἥπτον δημοτικὸν καὶ περὶ ὑπὸ τοῦ Ἀμιότου ὠσαύτως μεταγλωττισθέντα Πλούταρχον, τὸν συγγραφεῖα τὸν Ἡθικῶν, οὗ τόσῳ περιεργος ἀποβαίνει ἢ ἀναγνώσις καὶ ἐνδιαφέρουσα ἢ μελέτη, δὲν ἐβράδυνε νὰ μοὶ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην μόλις εἰσπλάθων εἰς τὴν γαλήνιον καὶ πατριαρχικὴν Χαιρωνεῖαν ὁ νῦν ἀντικαθιστὼν αὐτὸν ἐν τῷ ἀξιώματι τοῦ πρώτου δημοτικοῦ ἀρχοντος. Τῷ ὄντι ὁ δῆμαρχος προσήλθεν ἡμῖν ἐν τινὶ ὁδοῦ γωνίᾳ καὶ διαπυθόμενος ἡλιῶς περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ προσεκάλασεν ἡμᾶς κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἑσπέραν εἰς χορὸν τῆς ἐνῶσεως νεαροῦ ζεύγους οὗ τὴν προΐαν εἶχε τελεσθῆ ὁ γάμος. Τοῦτο ἤρκεσεν ἵνα παρελάσωσι πρὸ τῆς διανοίας μου οἱ τίτλοι πατρῶν τῶν ἐξαιρέτων τῆς οικογενειακῆς ἠθικῆς συγγραφέων, ὡς ὁ Πλούταρχος συνέταξε περὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ γάμου, τῆς πρὸς τὰ τέκνα τῶν γονέων στοργῆς, τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἔρωτος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου ἐν τινὶ σταύλῳ παρατεθέντος παρὰ τὰς πρᾶξις δαμάλεις καὶ τὰς ἀδιακρίτους αἰγας ἀνεμνήσθημεν ὅτι πρὸ τοῦ Λαφονταίνου ὁ Πλούταρχος πλεῖσθ' ὅσα εἶπε περὶ τῶν ζώων καλὰ, εἰκότως τὴν νοσηροσύνην αὐτῶν ἐπαινῶν, σεμνῶς δὲ ὁμιλῶν περὶ τῶν χρηστῶν αὐτῶν ἐν τῇ συμβιώσει σχέσεων καὶ τῆς πρὸς τὰ τέκνα τρυφερότητος αὐτῶν. Κατὰ μικρὸν ἐκάστου τοῦ ἰδίου ἐπιπροστιθέντος κατηχησάμεν ἐν τέλει πλήρη τὸν κατάλογον τῶν Ἡθικῶν τοῦ Χαιρωνεῶς σοφοῦ. Ἐγὼ δὲ ἀποκοιμιζόμενος μετὰ μικρὸν ὑπὸ τὸν μεμακρυσμένον ἥχον τοῦ τυμπάνου καὶ τοῦ αὐλοῦ, ὑφ' ὃν ἐχόρευον οἱ ἐν τῷ γάμῳ ἀνελογιζόμενοι ὅτι νέα καὶ τερπνοτάτη ἡδύνατο νὰ συντεθῇ συγγραφή περὶ τοῦ Πλουτάρχου οὐχὶ τοῦ τοῖς μεγάλους ἀνδρας ἐξιστορήσαντος, περὶ οὐ ἱκανὰ ἐγράψαντες καὶ οὐ πᾶς τις ἀνέγνω τι, ἀλλὰ τοῦ Πλουτάρχου τῶν οικογενειακῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρετῶν, ὡς τὸ ἐντετύχημα ἀποτελεῖ τῶν σοφῶν καὶ τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἀσχολουμένων.

Τοιαύτης τινὸς συγγραφῆς ἀπόπειρα πρὸ τινος ἐγένετο. Τὸ ἐπαγωγὸν τοῦτο θέμα ἐφειλκυσε σπουδαίως τὴν προσοχὴν Φαιδρού καὶ ἀμερολήπτου πνεύματος. Τὸ ἔργον τοῦ κ. Κρεῖαρ εἶνε τερπνόν, γλαφυρὸν καὶ ἀκριβές· πρᾶγμα δὲ σπάνιον διπλοῦν παρουσιάζει τοῦ καινοφανοῦς ἐνδιαφέρον. Ἐν αὐτῷ οὐ μόνον ἐκτίθεται καὶ κρίνεται τὸ πρῶτον ἥδη ἡ πλουτάρχικος ἠθικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ βιογραφία τοῦ ἀνδρός, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συνέταξε, διαγράφεται μεθ' ἱκανῆς κριτικῆς εὐφυίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσωπικῶν λεπτομερειῶν τῶν ἐγκάτεσπαρμένων ἐν τῷ εὐρυτάτῳ τοῦ ἠθικολόγου ἔργῳ. Ἡ σπουδριότης τῆς συγγραφῆς ταύτης εἶνε ἀδιαμφειλονεικτος. Ἀλλ' ἐν τῇ μέχρως ὑπερβολῇς ἐξικνουμένην εὐσυνειδησίᾳ τοῦ μηδεὶς λέγειν ἄλλο ἢ ὅτι ἀληθές καὶ βέβαιον καὶ τηρεῖν αὐστηρότατα τὸ μέτρον, ὁ κ. Κρεῖαρ ἐξετάζει τὸν κρινόμενον συγγραφεῖα ἀπὸ στενοτάτης ἀπόψεως. Ἐξ ὑπερβάλλοντος φόβου μὴ ὑπερτιμήσῃ τὸν ἀνδρα καταντᾷ νὰ μειώσῃ τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ τῶν λαμπρῶν ὑποθηκῶν πάροχος οὐ δειλῇ τῇ γραφίδι σκιαγραφεῖ τὴν ἀγαθὴν ψυδιογνωμίαν, δὲν κατεῖχε λοιπὸν τὸ ἠθικὸν ὁθένος, δι' οὗ τόσα ὑπέταξε διακε-

κριμένα πνεύματα. Ὁ σοφὸς, ὃν Ἐρρίκος ὁ Δ' ἀπεκάλεε «συνειδῶν αὐτοῦ», ὁ συγγραφεύς, οὗ τὰ ἔργα ἐχρησίμευον ὡς τὸ θρησκευτικόν, οὕτως εἰπεῖν, ἀνάγνωσμα τοῦ Μονταίγνου καὶ τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰωάννου Ἰακώβου Ρουσσώ, ὁ ἱστορικὸς ὁ κατὰ τὴν φράσιν τῆς κ. Ραλλὰν διὰ τῶν βίων αὐτοῦ παρασκευάσας ἐντετύχημα τῆς διανοίας τῶν μεγάλων ψυχῶν, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ εἶπε βεβαίως πλέον ἢ ἀπλῆ ἡχώ, πλέον ἢ ἀπλοῦς μαθητής. Ὁ Πλούταρχος ἀνήκει εἰς τὰ πρωτοβάθμια πνεύματα. Οὐδένα ἔχει ἐφάμιλλον ἐν τοῖς φιλοσόφοις, οἵτινες ἀπὸ τοῦ Σωκράτους ἐδίδαξαν τὴν πρακτικὴν ἠθικὴν. Υπῆρχον καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ σύγχρονοι αὐτῷ ἱατροὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τὴν εὐγενῆ ταύτην λειτουργίαν οὐδεὶς οὐδὲ τόσῳ εὐρῶς συνέλαβεν, οὐδὲ τόσῳ ἀσφαλῶς ἐνέδικεν. Οὐδεὶς ὡς ἐκεῖνος ἐπεδίωξε δι' ὅλου τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου τὴν θεραπείαν ἢ ἐχρηζεν ἢ γόργος τῆς παρακμῆς, ἐνὸς ἔθνους ἐπιχειρῶν ν' ἀποκαλύψῃ τὰς ἐν τῷ βάθει τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς νεναρκαζόμενας ἠθικὰς δυνάμεις. Ὅθεν ἔχει κατ' ἡμᾶς ὁ Πλούταρχος τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῷ πρωτοτυπίαν, εἶνε σχεδὸν μεγαλοφυΐς, ἐν ᾗ ὁρᾷ σταδίῳ. Ἰδοὺ ὅτι ὤφειλεν ὁ τὸν Πλούταρχον κρίνων νὰ μὴ παραλίπη καὶ ὅτι θέλομεν ἐπιχειρήσῃ ν' ἀποδείξωμεν ἐρειδόμενοι ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς βιογραφίας καὶ τῆς διδακτικῆς τοῦ ἀνδρός. Θέλομεν καταδείξαι ἐν πρώτοις, ὅτι καθ' αὐτὸν σκοποῦμενος ὁ Πλούταρχος ἔφερεν ἐν αὐτῷ τὸ ἐμφυτον καὶ τὴν φύσει τελείαν τοῦ πρακτικοῦ ἠθικολόγου καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἱατροῦ ἐπιστήμην, ἀποδείξωμεν δὲ εἴτα ὅτι ὑπέροχα ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ἀνέπτυξε προσόντα ἀγωνισθεὶς νὰ ζωυριώσῃ τὰ οικογενειακόν, τὸ καὶ τὸ θρησκευτικόν αἶσθημα, τὰ τρία ταῦτα τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνικῶν ἀπαραίτητα ἐρείσματα. Καὶ ἐν πάσῃ μὲν ἐποχῇ ἀξιώλογος θὰ ᾖ ἡ μελέτη ἡ ἔρευνα τοιαύτης διανοίας καὶ τοιοῦτου χαρακτῆρος ἀκαμάτως ἐπιδιώξαντος τὴν παρόξυνσιν τῆς ἐκλιποῦσης ζωτικότητος, ἀλλ' ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μάλιστα ἐποχῇ διδακτικώτατος ἀποβαίνει ὁ τοιοῦτος χαρακτῆρ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀξιωματικὸς.

» Ὁ Πλούταρχος, λέγει ὁ Λαχάρπ, ἐστὶν ἴσως ἡ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως προικισθεῖσα ἠθικὴ διάνοια ἐξ ὧν ἐγένοντό ποτε». Ἡ κρίσις αὕτη εἶνε ὀρθή. Ἡ ἐξαιρετος, λεπτὴ καὶ ἀσφαλὴς τῶν ἠθικῶν πραγμάτων συναίρεσις ἀποτελεῖ αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς φύσεως τοῦ Πλουτάρχου καὶ τὸν ἐξοχὸν τῆς διανοίας αὐτοῦ χαρακτῆρα. Ἐγεννήθη ἠθικολόγος, ὡς ὁ Ραφαὴλ ἐγεννήθη ζωγράφος καὶ ὁ Μόζαρτ μουσικός. Τὴν ἀπόκρουσιν ἐκείνῃν εὐστοχίαν, δι' ἧς ἐξευρίσκει τῆς ψυχῆς τὰ μυστήρια, τὰς ποικιλωτάτας τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κακιῶν παραλλαγὰς οὔτε ἡ χώρα, ἐν ἣ εἶδε τὸ φῶς, οὔτε ἡ φυλὴ αὐτοῦ, οὔτε ἡ καταγωγὴ ἡδυνάντο αὐτῷ νὰ χορηγήσωσιν ὅ,τι ὅμως περὶ τοῦ οἴκου καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ γινώσκωμεν καταδεικνύει ὅτι περὶ αὐτὸν τὰ πάντα συνήρουν εἰς διέγερσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς εἰδικῆς οὗτοῦ δεξιότητος.

Ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρχον ἐπαρχίαι ὑπὸ θαλάσσης διαδρεχόμεναι διαγελώσης. Ἡ θαλπερὰ αὔρα καὶ τὰ παρατεταμένα θερινὰ καύματα παρακαλοῦσιν ἐπὶ τὰς ἡδονάς. Τὰ ἐκ τῆς Ἀσίας πλοῖα ἐκόμιζον χρυσόν,

πολυτελῆ ὑφάσματα καὶ ἀρώματα, τὰ στοιχεῖα ἐνὶ λόγῳ πάσης ἐκμάσσει. Ἐνταῦθα ἐδασίλευε πνεύματος μὲν λεπτότης, ἀλλὰ ψυχῆς ἀστάθειας καὶ χαράκτηρος ἐλαφρότης· ἀνθρώποι καὶ πράγματα ἀενάως μετεβάλλοντο. Εἶχεν ὡσαύτως ἡ Ἑλλάς τὰς ἀποτόμους καὶ τραχείας αὐτῆς χώρας ὑπὸ σειρᾶς ὁρέων περιβαλλομένης· κεκλεισμένας δὲ ἡ ὀλίγον προσιτάς εἰς τὴν ἑξῶθεν ῥοπὴν. Ἐν ταῖς ἥττον ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθείσας ταύταις χώραις ἡ δυσχέρεια τοῦ βίου ἐδημιουργεῖ ἔξωθεν ἄρρενωνπάς, ἡ σπάνις τῶν ἐπικοινωνιῶν διειργεῖ τὴν ἀρχικὴν τῆς ἀπλότητος τῶν ἡθῶν χροιάν, καὶ οἱ ἠθικοὶ νόμοι ἀρχαιότερον γνωσθέντες ἐπὶ μακρότερον διειρηνοῦντο. Ἡ Βοιωτία ἦν μία τῶν αὐστηρῶν τούτων χωρῶν. Χειμῶνος μὲν, ὑπὸ τοῦ παγετώδους βορείου ἀνέμου δερομένη, ἐν θέρει δὲ ὑπὸ φλογεροῦ μαστιζομένη ἡλίου καὶ ὑπὸ νοσηρῶν κατὰ τὸ μετόπισθον ἀναθυμιάσεων, οὐ μόνον ἀπροσφύης ἦν εἰς τῶν κατοίκων τὴν ἐκθάλυνσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπέβαλλεν αὐτοῖς τοὺς κατὰ τῆς φύσεως ἀγῶνας, οἵτινες τὸν ἀνθρώπον ἀσκοῦσιν εἰς προάσπισιν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως. Οὕτω δὲ, ὑπολειπόμενοι μὲν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν ἀγχίνον καὶ εὐστροφίαν τοῦ πνεύματος, ἀλλ' εὐσταθέστεροι καὶ συνετώτεροι αὐτῶν, οἱ τοῦ Πλούταρχου πρόγονοι εἶχον ἐνωρὶς ἐρευνῆσαι καὶ ἐπιλύσαι τὸ βιωτικὸν πρόβλημα, οὐχὶ ὡς μεταφυσικοί, ἀλλ' ὡς πρακτικοὶ ἄνδρες. Πρῶγμα δὲ ἀξιοσημείωτον, καίπερ οὐσιωδῶς ἀπ' ἀλλήλων διιδτάμενα, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν τούτοις ἐμφερόνται πνεύματος τὰ τοῦ Ἡσιόδου καὶ τὰ τοῦ Πλούταρχου παραγγέλματα. Διὰ τῆς πρακτικῆς ἠθικῆς καθήρετο καὶ κατέληξε τῆς μικρᾶς χώρας ἡ φιλολογία.

Κατὰ τὰ δυτικώτατα τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἥτις πιστῇ ἐνέμεινεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ σοφίᾳ, παρὰ τὰς βραχώδεις φάραγγας τὰς ὀδηγούσας εἰς Δελφοὺς ἐν μέσῳ ξυνωρίδος ποταμίων τοῦ Μορίου καὶ τοῦ Κηφισοῦ ὑψοῦται τὸ μικρὸν ὄρος Πέτραχος. Ἐκεῖ κεκρυμμένη ὡς τάπητος ἐν τινὶ τοῦ ἐδάφους πτυχῇ ἡ Χαϊρώνεια, εἶχεν ἰδεῖ φθοερά γεγονότα τὴν Ἑλλάδα συγκλονήσαντα, ὧν ἐλαφρὸς ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν. Αἱ γειτνιαζούσαι αὐτῇ Πλαταιαί, Θῆβαι, Ὀρχομενὸς καὶ Ἐλάτεια εἶχον λεηλατηθῆναι ἢ κατασκαφῇ. Αὕτη δὲ καμψθεῖσα πρὸς ὠρὴν ὑπὸ τῆς θυέλλης, ταπεινωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες μικρὸν μετὰ τὴν νίκην τοῦ Ἀκτίου εἶχον ἐπιβάλλει αὐτῇ διὰ τῆς μάστιγος ἄχθῃ, διέμεινεν οὐχ ἥττον ἀσυνής. Ἡ ἥρεμος αὕτη γωνία τῆς Ἑλλάδος, ἥς ἐφεισθῆσαν αἱ διάφοροι ἐπὶ θρησκείας, δὲν ἦτο ὅλως πεφυλαγμένη τῆς τῶν καιρῶν διαφθορᾶς. Οἱκαὶ τινες ἐν τούτοις διεφύλαττον ἔτι σὺν τῇ λατρείᾳ τῶν ἀρχαίων ἀναμνήσεων πατριαρχεικὴν τινα φυσιογνωμίαν. Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ τοῦ Πλούταρχου. Τὰ χωρία, ἐν οἷς οὗτος ὁμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν οἰκείων, ἐπιτρέπουσιν ἐν ἐλλείψει ἄλλων εἰδήσεων ν' ἀναπολήσῃ τις τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη τῷ 48 ἢ 49 μ. Χ. ἔτει.

Ὁ οἶκος οὗτος ἦν γενεὰ σοφῶν. Ἐν αὐτῷ ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν μετεδίδοντο ὁ τοῦ φιλοσοφεῖν ἔρος καὶ ἡ τῶν ἠθικῶν διαλέξεων ἐφεσις. Ὁ Πλούταρχος εἶχεν ἀκροασθῆναι καὶ γνωρίζει ἡμῖν τὸν πάππον αὐτοῦ Λαμπρίαν. Ὁ ἐράσμιος οὗτος πρεσβύτης, ὅστις

τῇ βοηθείᾳ σπουδῶν τινῶν εἶχεν αἰεὶ εὐδιάθετον τὸ πνεῦμα, τὴν μνήμην καὶ τὴν εὐγλωττίαν, προῦδά-λετο σαφῶς τὰ ζητήματα ζῶν αὐτὰ διὰ τῆς αὐθεντίας τῆς ἡλικίας καὶ τῆς πείρας. Ἦττον ἐκείνου στωμύλος ἀλλ' ἐμβριθέστερος ὁ πατὴρ τοῦ Πλούταρχου ἡσμενίσθητο διεγείρων τῶν νέων τὴν διάνοιαν. Παρὰ τὴν ἐστίαν, ἐν ἣ ἔλαμπεν ἡ μυροδόλος πίτυς, καθήμενοι πατὴρ καὶ τέκνα ἠρέσκοντο παρατεινόντες τὰς χειμερινὰς ἀγρυπνίας. Ὁ Πλούταρχος καὶ οἱ δύο αὐτοῦ ἀδελφοὶ Τίμων καὶ Λαμπρία μετεῖχον τῶν ἡσυχῶν τούτων συζητήσεων τῆς πατρικῆς ἐστίας. Καὶ ὁ μὲν Τίμων ἦν περισταλμένος, ἀλλὰ συνετός, ὁ δὲ νεώτερος Λαμπρία φιλοπαίγμων συγκιρῶν τῇ εὐτραπέλει τοῦ ἡθους οἰστρὸν τινα πνευματῶδη ἔστιν ὅτε καὶ δεικτικόν. Πρωταγωνίσται ἐν ταῖς οἰκογενειακαῖς ταύταις σκηναῖς ὁ Πλούταρχος. Μεμορφωμένος ἤδη τὸν νοῦν διέπρεπεν ἀντλῶν ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐπωφελεῖ ἠθικὰ συμπεράσματα. Αἱ νεανικαὶ αὐτοῦ ὁμιλίας καταφανῶς τὴν κλῆσιν αὐτοῦ ἀπεκάλυπτον ὡς ἠθικολόγου, ἀνεκήρυττον δὲ ταύτην οἱ ἀδελφοὶ φιλόσοφον αὐτὸν ἀποκαλοῦντες καὶ ὁ πατὴρ ἐπεκύρου τὸν τίτλον ἀπενθυνόμενος πρὸς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν ὡς πρὸς ἴσον καὶ ἔστιν ὅτε ὡς ὑπέρροχον προκειμένου περὶ τῆς ἐπιλύσεως δυσχερῶν ζητημάτων, ἥς αὐτὸς δὲν ἐτόλμα νὰ ἐπιληθῇ. Ἔσχεν οὕτως ὁ Πλούταρχος τὸ πρῶτον εὐτύχημα ν' ἀπαντήσῃ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἰδίου πατρὸς τὸν ἀπαιτούμενον εἰς τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτοῦ διδάσκαλον. Προφανῶς ὅμως καὶ πρὶν ἔτι καταλήπῃ τὴν πατρικὴν σχολὴν εἶχεν ἤδη διατρανώσει τὴν ἐμφυτον ἐκείνῃ τῆς διανοίας δύναμιν, ἥτις τοὺς διδασκάλους χρησιμοποιεῖ ὡς ἔρεσμα, ἵνα ὑπερτερῇ αὐτοῖς.

Εἰκοσάετης περιήπου ἐστάλη πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν εἰς Ἀθήνας. Τὸ παλαιὸν τοῦ Περικλέους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους ἄστὺ διειργεῖ ἤδη μόνον τὴν σκιάν τῆς πρῶτης αἴγλης. Ἀντὶ τῶν δημογориων, . . . καὶ τῶν ἡδαιῶν φιλοσοφικῶν διαλέξεων ἠκούοντο νῦν αἱ κενολογίαι εὐτελοῦς καὶ χαμαιζήλου σοφιστείας. Ὁ Πλούταρχος ἠδυνήθη ἐν τούτοις νὰ εὕρῃ ἄξιον ἑαυτοῦ διδάσκαλον. Ὁ Ἀμμώνιος ἐδίδαξεν αὐτὸν ὑγιεῖς παιδεύσεως διδάγματα, ἀπέστειλεν ἡ ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ συνεπλήρωσε τὴν μόρφωσιν τοῦ Πλούταρχου ὡς λογίου καὶ ἠθικολόγου. Ἀλλ' ἡ ὀριστικὴ αὐτοῦ εὐδοκίμησις ἐγένετο ἐν Ρώμῃ.

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ * *).

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Ἡ μουσικὴ ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν σχολείοις.

Τὸ ἡμέτερον ἔθνος δικαίως δύναται νὰ καυχᾶται, ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ ἀπαραιμίλλου φιλοπονίας, ἐπετέλεσε πρόδοον οὐκ εὐκαταφρόνητον ἐν ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ταῖς τέχναις. Τὰ πολυπληθῆ καὶ μεγαλο-